

(המשך מעמוד 21)

אותו; משהו נוצח - הצוענים רצחו אותו. לי, כשהייתי ילדה קטנה, היו מחדים מסוג אחר לגמרי. אני מחדתי מהאנשים האלה עם המזינות ומהגברות האלה עם הכובעים המזוינים, שלא ידעו לדבר עברית ולא היו מוכרים לי כבני-הארץ. אני מחדתי מהעולים החדשים שהגיעו מגרמניה, מפו-לניה. הייתי בטוחה שכל גבר בעל מינבועת הוא חייב לידים, וכל אישה כבובע היא מכשפה. למה מחדתי? מלואן שהם היו זרים. מוזרים. לא מוכרים לי. לא הכרתי את מינה-גיהם, לא הבנתי את שפתם. והתנהגותם הייתה שונה מלא.

אתה מה המלך שולדי הכרמל פוחדים מערבים! הם חיים אתם באותה העיר, אבל הערבים זרים להם כמו שהם זרים לי, שגרה עשר דקות אבולעפיה מיפו.

את חמס אבולעפיה פגשתי באחת בנסיונות חברתיות. לו ולי יש חברים משו-תפים. אני קונה באופן קבוע במאפייה שידס היסבא שלו. אבל רק אחרי הראיון איתו גיליתי כמה מעט אני יודעת עליו.

חמס הוא סטודנט שנה שלישית ביח-סים בינלאומיים, ואיש-יחסי-הציבור של ה-מאפייה המישפחתית. הוא נשוי לענאית וגר בבית רחב מידות עם מיטבח מודרני - בן-הלוואי עליו - ברחוב שיבטי ישראל. בזמן שקיימנו את הראיון היה הבית מוצף במים. השטיחים הפרסיים מגולגלים, והרהיטים שנקנו בכסף רב אצל ז'אן תירוש הוצאו מתוכו. חמס חוג בבניית חדרה-מגורים הענק שלו, ועריית תל-אביב הרסה לו את הגג. הוא לא מרגיש שדפקו אותו מפני שהוא ערבי. הוא חושב שהוא עשה חריגה. שילם את המחיר, וכעת מחכה לרשיון, כמו ילד טוב.

אותו לא תראו בהפגנות של יום-האדמה. הוא בסך הכל רוצה לחיות בשלום עם שכניו ביפו כמו כל ישראלי טוב במדינה הזאת. ספק אם בתקופת כהנא תתאפשר לו ה-ב-קשה הקטנה הזאת.

מה סירושו של השם אבולעפיה? אם תאגם מערבי לערבי, אם התרגום זה מילולי זה. אבא של הכריאת". עמיה בערבית זה

שלי כבר לא היה בני חיים. אבל לו הרבה בני דודים במצרים. אני חושב שהוא בא ממצרים. כמה שנים קיימת מאפיית אבולעפיה?

מ-1862. המישפחה שלנו התיישבה קודם ברחוב ישישים, אחר כך עברו לרחוב יפת, והבית השלישי של המישפחה נמצא כיום ברחוב שיבטי-ישראל.

אתה יליד 1959. נולדת ביפו, עיר מעורבת, ערבית-יהודית. מתי עמדת על כך שיש ברחוב שלך ילדים שהם ערבים וילדים שהם יהודים?

זה נכון שצמחנו כאיור מעורב. אבל האמת: היה ברור ביני לבין היהודים לא חשתי בקטנותי. אינו ביחסים טובים עם היהודים, התייחסו אליהם כמו אל בני-ארם והם התייחסו אלינו כמו אל בני-ארם. לא היה מחסום של לאומיות.

כשהיית ילד, היית הולך לשכנה שלנו, שקראתי לה יודה, הייתי משחק עם בניה, אבי וגידעון. כשהיא הייתה נותנת להם לאכול, הייתה שמה גם לי צלחת. ואותו הרב כשאבי וגידעון באו אלינו - אמא שלי תמיד הייתה שמה להם צלחות. ככה למדנו להתייחס לבני-ארם לפי טיבעו, לא לפי לאומיות.

מתי שמעת לראשונה את הביטוי "ערבי אחד"? לא לאחד קטן.

מתי בן-7. יותר מאוחר, כשהייתי נער והלכתי למישחק כדורגל בין קבוצה יהודית לקבוצה ערבית. יש לנו פה קבוצת כדורגל איתוד צעירי יפו. שהיא קבוצה ערבית. אז התחלתי לשמוע לראשונה ריבוי-בלע, והכרימתי את השבועה הערבית משחקים חמישה יהודים וחמישה ערבים.

איזה ריבוי-בלע? בזמן האחרון, "לעולם לא תצער לבר, כהנא!" ערבים מגוללים" רבים כאלה. היום זה נחשול אדיר של גיוענות, לאומנות ושינאה כלפי הער-בים. עד לפני הופעת כהנא זה היה על אש קטנה. כשהיית ילד ביפו המעורבת אף פעם לא קראו לך "ערבי לגנאי"? לא, לא. לא הרגשתי אף פעם סבל בגלל זה שאני ערבי. המישפחה שלי תמיד הייתה ביחסים טובים עם היהודים, יחסים של כבוד. בפסח אנחנו סוגרים את המאפייה, מתוך כבוד ליהודים, והם מתוררים לנו כבוד.

אברהם. אברהם לקח את ישמעאל ועמד לעקוד אותו, ואו קבע קול מהשמיים: "איבראהים, עצור!"

אצלנו, לפי התנ"ך, זו היתה עקרי-דתי-צחק לא עקרי-ישמעאל. כן, אבל לפי הקוראן הוא עקד את ישמעאל. הקרוש-ברור-הוא לא נתן ילדים לשרה, ואז אברהם התחתן עם הגר, שבערבית קוראים לה ייג'ר וכמו שיש הרבה ילדות יהודיות בשם הגר, יש הרבה ילדות ערביות עם השם הזה.

ומה הסבירו לכם על החגים הי-יהודיים? הסבירו לנו למה חוגגים אותם. אם תבואי ליפו

"במילחמה הלבנון היו לי מצד אחד חברים במילואים, שנולחו שם, ודאגתי להם, ומצד שני היו לי שם הבנים של אחי-סבי"

כפורים, תחשבי שזה חג של ערבים. הילדים רוצים להתחפש והם מתחפשים. אני זוכר שהייתי כוכה עד גיל 12, שיקנו לי אקדה וכוכב של קאובוי כפורים, אמא שלי הייתה קונה ואני הייתי מתחפש.

הבעיה הייתה כשלמדת בבית-ספר והיה מגיע פורים - אני למדתי בטרסה סנטה - ואז הייתי מתחלה כדי שלא ללכת לבית הספר, והייתי מתחפש לקאובוי או לאינדיאני.

וביחסים-פגורים אני לא חושב שאת יכולה לי עבור ביפו. הערבים חוסמים כבישים, כל החנויות סגורות. זה מה שנקרא להיסחף עם האווירה.

את החגים המוסלמיים או הנוצריים מרגישים ביפו? מרגישים, אבל לא כמו שהיית מרגיש בסעודיה. זה לא. כשהייתי ילד, הגן ובתי-הספר היו סגורים בתגים, היה מיציע של שבת צופי-יפו, בנים ובנות מעורב. אחר-כך הייתה דרשה של השייח' במיסגה, וכמעט כל המוסלמים היו יוצאים לבתי-הקברות, לבקר את יקירנו. ואם היה אדם כעל מרץ, היה קובע מסיבה עם רקר-ניו-יורק והגרות כאלומות השימחה, כמו מונטי טין ואולמן נפטון בכתים. היו מזמינים גם זמרים.

זמרים יהודיים? ואללה אישי, למה לא? אני אישית אוהב את שמי תבורי, אבל אני יודע שמזמינים לשמחות שלנו גם את חיים משה. בחתונה שלי ובחתונה של אחי רקרה רקרנית-הבטן בארי סימון, שאותה מזמינים הרבה לשמחות שלנו.

אתה מרגיש עצמך ערבי או ישי-ראלי? אני רוצה להגיד לך דבר אחד: אני גאה בערביות ואני גאה גם בזה שאני ישראלי.

אין קונסליקט בין שתי הגאונות? לפעמים יש, ואז אני מתייחס אל מה שאני מרגיש כאפיוורה חולפת, לא משאיר בלב.

תן לי דוגמה. בעצם זה לא הקונפליקט הפרטי שלי. זה הקונפליקט של ערבי שחי ביפו. אתה מרגיש את זה כשאתה מתווכח בנושא מסויים, אתה מרגיש במבט שננעץ בך ואתה חושב: בטח לא מוצא חן בעיניו שאני ערבי.

אני לא יודע אם אני מסביר לך את זה טוב. תראי, בדרך-כלל אין לי בעיות בגלל זה שאני ערבי. למדתי במכיללה לתקשורת המונים ב-גימנסיה הרצליוה, והייתי הערבי היחיד בקורס. התודעתי לאנשי בוהמה ואנשי-תיקשורת, והת-קבלתי אצלם כישראלי לכל דבר. לא הרגשתי שונה. כשהייתי מדבר עם ירדתי ג'ודי, לא הייתי מרגיש שהיא מרחקת בגלל העובדה שאני ערבי. להיפך, הרגשתי שמתייחסים אליי יפה במיוחד, לאור זה שאני ערבי, או אולי מפני שאין לי ריגשי-נחיתות ואף פעם לא הרגשתי נחות בחברת יהודים.

אני מעורה מאוד בחברה הישראלית. רבים וטובים מדיידי, אנשי-תיקשורת ואנשים פשו-טים, הם יהודים שלא תמיד היית מסווגת אותם כצד השמאלי של המפה. אחד מטובי ירדתי, ויקטור, הגדיר את עצמו פעם כאיש-מרכז, ויש לי גם ידידים שהם אנשי ליברל, אבל אני לא בוחר ידידים בגלל הנטייה פוליטית שלהם. אלא בגלל העובדה שהם בני-ארם.

איך הרגשתי כילדה, כאשר ישראל יצאה למלחמת במדינות-ערבי? אני לא יכול להיות צבוע, לא יכול להתכחש לגורל שחרץ את דיני להיות ערבי, וזמאיר לא

יכול להתעלם מהעובדה שגרלתי בבית אחר עם גידעון ואבי. זה דוחק אותי לדילמה כמות אחר קשה, והייתי מעדיף שלא לבחור. הרי ישנו אייבי נתן, שהוא חבר, או אביגדור ליכטנשטיין, שבכל צרה הוא לצירי. אני לא אשכח איך כשהעירייה הרסה לי את הבית, בא אביגדור עם דמעות בעיניים. היחס שלו ממש ריגש אותי. או חבל שבגלל פוליטיקה אנחנו משני עבריי-המיתרס. ומהצר השני, אני הרי אחיו או ברודרו של איבראהים או יוסוף, שאביגדור ליכטנשטיין יוצא במילחמה להלחם בו, וזו דילמה קשה מאוד, קשה מאוד.

איך סותרים את הדילמה הזו? תאמיני לי, כל פעם ששמעתי על חללים, זה גרם לי סבל. הרגשתי אשם שפני-ל-עושה מאהו, שגם אין לי כוח להגות את שאני כותבים. כי אני מ-מאמין שיש דבר יתר נעלה מערך האדמה - האדם.

ואיך חשתי במהלך מלחמת-הלי-בנון, הרי יש לך שם קרובים? חבל שזה קרה. מה אני אגיד לך צר לי מאוד על הדרס בלבנון, וצר לי מאוד על האמהות האכולות. אין דבר גרוע יותר לאם מאשר לאבד ילד. שאלת את הילד, והופ! הוא הולך. איך הרגשתי במלחמה הזאת? שוב פעם, מצד אחד היו לי חברים במילואים שנלחמו שם, ודאגתי להם, ומצד שני היה לי שם אח של סבא, שבניתיים נפטר, ויש לה בנים.

ניסיתם ליצור קשר עם המישפחה בלבנון? האמת? לא.

ויש לכם קרובים בגרה? בשבם יש קרובים מצד אמא שלי, וגם בירד-שלים.

אתם בקשר? כן. יש לנו גם קרובים בירדן - אחי סמי נשוי עם אשה מירדן.

באירועים מישפחתיים, כשאתם נפגשים עם הקרובים מהגרה, הם לא כושפים על כך שאתם נאמנים לשליטון הישראלי?

לא, בכלל לא. אבל יש בעיה, והבעיה היא שאנחנו נמצאים במצב מאוד מגוחך. בעיני הער-בים אנחנו נתפסים כישראלים לכל דבר. עובדה שלסוריה ולסעודיה יש מאפשרים לי להיכנס, מצד שני, אפשר להגיד שפה, בחברה היהודית, אני נתפס כערבי לכל דבר.

אבל במישפחה שלנו מהשטחים אף פעם לא מדברים על זה שאנחנו ישראלים ושוה לא בסדר. אני אומר לך את זה בכל לב.

אין בכלל שיחות פוליטיות במים-גשמים אלה? הפגישות הן מישפחיות יותר מאשר פוליטי-יות. איך מתקיימת שיחה פוליטית? עליידי צעד יום מצד המשתתפים. או אנחנו נמנעים מלגלוש לשיחות פוליטיות.

אני יכול, למשל, לשאול את הקרובים מה קרה בזמן האחרון בגרה, ואז השיחה תהפוך פוליטית. אבל אני לא טורח לשאול את השאלה הזאת, לא מכניס ראש בריא במיטה חולה.

כלומר, כל פעם שאתה נפגש עם הקרובים אתה נזהר בדברייך שלא להי-כוות באיש?

למי שמורגל בכך זה לא קשה. תרשי לי לצטט את שיעוץ פרס, שאמר שהפוליטיקה זה דבר מאוד אכזרי. כך אני מתייחס אליה.

אבא שלי, זיכרונו לברכה, נפטר בעיצומו של ביקור סאדאת בירושלים. באותה תקופה ניהלתי ויכוחים לוהטים בעד הביקור של סאדאת. טענתי שהביקור חיובי, אולי יביא שלום, למה לא? היו כאלה שהתנגדו לביקור ודיברו נגדו בלהט. הדבר הובא ליריעת אבי, וחמישה ימים לפני מותו קרא לי אליו ואמר: "אל תעסוק בפוליטיקה!"

בראיון הזה, שאני נותן לך, אני חורג בפעם הראשונה מהטכסתי לאני שלא לעסוק או לדבר על פוליטיקה. זו לא הפעם הראשונה שאני מתראיין, אבל תמיד התחמקתי משאלות פולי-טיות. הפעם, אחרי שמונה שנים, אני חורג.

האם בין צעיריה הערבים של יפו אינך נחשב ליוצא-אדום בישראליות שלך?

אני לא עונה על הפיתגם. אין גבלי בעירי, אם לנה את מתכונת. יש הרבה ביפו שחושבים כמוני, שצריך להתערות בחברה הישראלית.

מדוע אם כך אינם מתערים? יש מחסום פסיכולוגי, שחלוי בחניון, גם מצד הערבים וגם מצד היהודים. קראתי בעיתון על מיפגש בין אמרת יהודיות וערביות בגילויים בתל-אביב. מהצד הערבי באו כל האמהות, מהצד היהודי אמהות ספורות. לידה אחת סיפרה לעיתו-נאים שאמא שלה אמרה לה, שלערכים יש ידיים שחורות והם מטונפים, אז שלא תיפגש איתם. מגע חבל שיש אנשים שמחנכים את ילדיהם על תיוה כליכך גיוענית. מצד שני אני לא אומר שאנחנו טלית שכולה כוללת. גם אצלנו יש הסתייגויות מהאפי היהודי, יש כאלה שמחנכים את ילדיהם שהיהודים הם החצנים וגאונותים.

אבולעפיה עם אשתו ענאית. היא חולמת ללדת ילדים ולגדל אותם.

אני לא צריך לספר לך שחג-המצות הפך אצל היהודים לחגי-גפיתות. היינו יכולים לעשות המון כסף דווקא בפסח, אבל אבא שלנו סגר את המאפייה בפסח מאז קום המדינה, ולפני מותו השביע אותנו להמשיך ולכבד את חגם של היהודים. אכן אנחנו עושים.

מתי הבנת לראשונה שיש הברל בינך לבין אבי או גידעון? בגיל 5, כשקלטתי שהילדים שאני משחק איתם מדברים כשפה שבתקופה ההיא הייתה וזה לי. אחר כך, כשהלכתי לגן, למדתי עברית.

היית בגן מדי-יודי-ערבי? כן. בגן היו ילדים יהודים וערבים. גם היום יש גנים כאלה ביפו.

איך חגגתם בגן את החגים? בחג שלנו הגן היה סגור, ובחג של היהודים הגן היה סגור.

מה לימדו אתכם בגן על החגים? אני זוכר שהייתי אולי בן 6, ואז לימדו אותי למה חוגגים את הקה-קורבן. לימדו אותי שהקרוש-ברור-הוא רצה להעמי במיבחו אתי

בראות. אבל מענין, במארוקאית זה נחשב ל-קלה. לאש.

אבל יש יהודים ממוצא מארוקאי שישמם אבולעפיה.

אני יודע, אבל אספר לך סיפור: כשעושים איזה פועלה אצלנו, או מברכים "אל-עפיה", יעני - אלוהים יתן לך בריאות. עשיתי עסק עם איזה מארוקאי, אמרתי לו: יאללה אל עפיה! אז הוא אמר לי: יה חביבי, דיר באלאק - אצלנו זאת קלה. אבל אני יודע שיש יהודים רבים ששמם אבולעפיה. אחר מראשוני היהודים בטבריה היה הרב חיים אבולעפיה.

מניין באה מישפחתך ליפו? ואללה, אנחנו פה בערך 103 שנים. אבני השושלת שלנו כאן היה מסעוד אבולעפיה, סבא שלי. הממשיכים שלו היו הבנים, אחמא, סעיד, והבנים שלהם.

ומניין בא סבך, מפעוד? יש לו אח שנפטר לפני חמש שנים בלבנון. אבל לא, הוא לא בא מלבנון. כשהגעתי לגיל של בגרות והתחלתי לתת על מוצא המישפחה, סבא